

Podręcznik: Oblicza geografii 1, zakres podstawowy

Dział I: Obraz Ziemi

1. Ocena dopuszczająca:

Uczeń:

- a) dokonuje podziału nauk geograficznych na dyscypliny,
- b) wykazuje interdyscyplinarny charakter nauk geograficznych
- c) wymienia źródła informacji geograficznej,
- d) wymienia źródła informacji geograficznej,
- e) wyjaśnia znaczenie terminów: mapa, skala,
- f) wymienia elementy mapy,
- g) wymienia rodzaje map,
- h) omawia i czyta legendę mapy,
- i) rozpoznaje rodzaje map w atlasie,
- j) rozpoznaje i rozróżnia rodzaje skal,
- k) opisuje na podstawie mapy turystycznej dowolny obszar.

2. Ocena dostateczna:

Uczeń:

- a) opisuje przedmiot i cele badań geograficznych,
- b) wymienia źródła informacji potrzebne do charakterystyki własnego regionu,
- c) wymienia funkcje GIS,
- d) klasyfikuje mapy ze względu na skalę oraz ze względu na treść,
- e) porównuje i szereguje skale,
- f) wymienia najczęściej stosowane metody prezentowania informacji na mapach,
- g) rozróżnia formy terenu na mapie na podstawie układu poziomic,
- h) podaje przykłady zastosowania map topograficznych,
- i) posługuje się mapą hipsometryczną,
- j) odnajduje na mapie obiekty geograficzne przedstawione na fotografii.

3. Ocena dobra:

Uczeń:

- a) określa miejsce geografii wśród innych nauk,
- b) omawia przydatność i możliwości wykorzystania źródeł informacji geograficznej,
- c) interpretuje dane liczbowe przedstawione w tabelach, na wykresach i diagramach,
- d) przedstawia przykłady zastosowania różnych rodzajów map,
- e) stosuje różne rodzaje skal i je przekształca,
- f) posługuje się skalą mapy do obliczania odległości w terenie,
- g) rozróżnia ilościowe i jakościowe metody przedstawiania informacji geograficznej,
- h) podaje przykłady zastosowania różnego rodzaju map,
- i) wskazuje różnice w sposobie przedstawiania rzeźby terenu na mapach topograficznej i ogólnogeograficznej,
- j) określa współrzędne geograficzne na mapie

4. Ocena bardzo dobra:

Uczeń:

- a) wykazuje interdyscyplinarny charakter nauk geograficznych,
- b) wymienia przykłady informacji pozyskiwanych na podstawie obserwacji i pomiarów prowadzonych w terenie,
- c) wykazuje interdyscyplinarny charakter nauk geograficznych
- d) porównuje metody jakościowe i ilościowe prezentacji informacji geograficznej,
- e) interpretuje zdjęcia satelitarne,
- f) czyta i interpretuje treści różnych rodzajów map,
- g) charakteryzuje działania systemu nawigacji satelitarnej GPS.

5. Ocena celująca:

Uczeń:

- a) podaje przykłady praktycznego zastosowania geografii,
- b) przedstawia możliwości wykorzystania różnych źródeł informacji geograficznych i ocenia ich przydatność,
- c) omawia przykłady wykorzystania narzędzi GIS do analiz zróżnicowania przestrzennego środowiska geograficznego,
- d) wykazuje przydatność fotografii i zdjęć satelitarnych do uzyskiwania informacji o środowisku geograficznym,
- e) wyznacza współrzędne geograficzne z użyciem odbiornika GPS.

Dział II: Ziemia we Wszechświecie

1. Ocena dopuszczająca:

Uczeń:

- a) posługuje się terminami: gwiazda, planeta, księżyc, planetoida, meteoroid, kometa,
- b) wymienia ciała niebieskie tworzące Układ Słoneczny,
- c) wymienia kolejno nazwy planet Układu Słonecznego,
- d) wyjaśnia znaczenie terminów: ruch obiegowy, wysokość górowania Słońca, noc polarna, dzień polarny,
- e) podaje cechy ruchu obiegowego Ziemi,
- f) wymienia strefy oświetlenia Ziemi i wskazuje na mapie świata ich granice,
- g) posługuje się terminami: ruch obrotowy, czas uniwersalny, czas strefowy,
- h) wymienia cechy ruchu obrotowego.

2. Ocena dostateczna:

Uczeń:

- a) charakteryzuje i porównuje planety Układu Słonecznego, w tym Ziemię,
- b) podaje przyczyny zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku,
- c) podaje przyczyny zmian długości dnia i nocy w różnych szerokościach geograficznych,
- d) wymienia skutki ruchu obrotowego Ziemi,
- e) wymienia rodzaje czasów na Ziemi,
- f) wyjaśnia, czym są czas uniwersalny i czas strefowy.

3. Ocena dobra:

Uczeń:

- a) opisuje ciała niebieskie: planety karłowate, księżyce, planetoidy, meteoroidy, komety,
- b) rozpoznaje ciała niebieskie na zdjęciach i mapach kosmosu,
- c) podaje cechy Ziemi odróżniające ją od innych planet Układu Słonecznego,
- d) przedstawia następstwa ruchu obiegowego Ziemi,
- e) opisuje poszczególne strefy oświetlenia Ziemi,
- f) wyjaśnia przyczyny zróżnicowania czasu na Ziemi,
- g) analizuje mapę stref czasowych na Ziemi.

4. Ocena bardzo dobra:

Uczeń:

- a) omawia teorie pochodzenia i budowy wszechświata,
- b) rozpoznaje wybrane gwiazdozbiory nieba północnego,
- c) omawia powstawanie Układu Słonecznego,
- d) porównuje cechy budowy planet grupy ziemskiej oraz planet olbrzymów,
- e) wyjaśnia przyczyny zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku,
- f) przedstawia dowody na ruch obrotowy Ziemi,
- g) podaje przykłady oddziaływania siły Coriolisa i jego skutki w środowisku przyrodniczym,
- h) oblicza czas strefowy na podstawie mapy stref czasowych.

5. Ocena celująca:

Uczeń:

- a) porównuje odległości we wszechświecie i uzasadnia złożoność wszechświata,
- b) wyjaśnia wpływ zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku na życie i działalność człowieka,
- c) wyjaśnia wpływ różnic czasu na życie i działalność człowieka.

Dział III: Atmosfera

1. Ocena dopuszczająca:

Uczeń:

- a) wymienia czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza,
- b) odczytuje z mapy klimatycznej temperaturę powietrza na Ziemi,
- c) wyjaśnia znaczenie terminów: ciśnienie atmosferyczne, wyż baryczny, niż baryczny,
- d) odczytuje z mapy klimatycznej wartości ciśnienia atmosferycznego,
- e) wskazuje na mapie ciśnienia atmosferycznego rozmieszczenie stałych wyżów barycznych i niżów barycznych na Ziemi,
- f) wyjaśnia znaczenie terminu kondensacja pary wodnej,
- g) wymienia przyczyny występowania opadów na Ziemi,
- h) wymienia i wskazuje na mapie obszary o najmniejszych i największych rocznych sumach opadów na Ziemi,
- i) wyjaśnia znaczenie terminów: pogoda, prognoza pogody,
- j) wymienia elementy pogody,
- k) ustala warunki pogodowe na podstawie mapy synoptycznej,
- l) wyjaśnia znaczenie terminów: klimat, strefa klimatyczna,
- m) wskazuje na mapie strefy klimatyczne na Ziemi,
- n) opisuje na podstawie map tematycznych dowolną strefę klimatyczną na Ziemi.

2. Ocena dostateczna:

Uczeń:

- a) charakteryzuje czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza,
- b) opisuje na podstawie map rozkład temperatury powietrza na Ziemi w styczniu i w lipcu,
- c) wskazuje na mapie obszary, w których zaznacza się wpływ prądów morskich i wysokości bezwzględnych na temperaturę powietrza,
- d) opisuje na podstawie map rozkład ciśnienia atmosferycznego na Ziemi w styczniu i w lipcu,
- e) wyjaśnia przyczyny ruchu powietrza,
- f) wskazuje na mapie obszary objęte cyrkulacją pasatową,
- g) wymienia czynniki wpływające na rozkład opadów atmosferycznych,
- h) opisuje na podstawie mapy zróżnicowanie opadów na Ziemi,
- i) wymienia sposoby pozyskiwania danych meteorologicznych,
- j) charakteryzuje pogodę panującą na wybranym obszarze na podstawie mapy synoptycznej,
- k) podaje różnicę między pogodą a klimatem.

3. Ocena dobra:

Uczeń:

- a) porównuje rozkład temperatury w lipcu i w styczniu na półkuli północnej i półkuli południowej,
- b) oblicza średnią roczną temperaturę powietrza w danej stacji klimatycznej,
- c) wykazuje zależność ciśnienia atmosferycznego od temperatury powietrza,
- d) wyjaśnia mechanizm powstawania układów barycznych na podstawie schematu,
- e) przedstawia warunki niezbędne do powstania opadu atmosferycznego,
- f) wyjaśnia na podstawie map tematycznych wpływ prądów morskich na wielkość opadów atmosferycznych na Ziemi,
- g) podaje przykłady obszarów, na których występują zmienne warunki pogodowe w ciągu całego roku,
- h) porównuje uproszczoną mapę pogody z mapą synoptyczną,
- i) omawia czynniki klimatotwórcze,
- j) opisuje na podstawie klimatogramów i mapy stref klimatycznych typy klimatów,
- k) wykazuje różnicę między klimatem morskim i kontynentalnym

4. Ocena bardzo dobra:

Uczeń:

- a) wskazuje przyczyny nierównomiernego rozkładu temperatury powietrza na Ziemi,
- b) omawia na podstawie klimatogramu roczny przebieg temperatury powietrza we własnym regionie,
- c) wyjaśnia przyczyny zróżnicowania ciśnienia atmosferycznego na Ziemi,
- d) opisuje na podstawie schematu globalną cyrkulację atmosfery,
- e) omawia na podstawie klimatogramu rozkład opadów atmosferycznych w ciągu roku we własnym regionie,
- f) przedstawia na podstawie mapy synoptycznej i zdjęć satelitarnych prognozę pogody dla danego obszaru,
- g) uzasadnia znaczenie prognozowania pogody w działalności człowieka na podstawie dostępnych źródeł informacji,
- h) charakteryzuje i porównuje strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi oraz uzasadnia ich zasięgi,
- i) opisuje cechy klimatu lokalnego w miejscu zamieszkania.

5. Ocena celująca:

Uczeń:

- a) wykazuje na podstawie schematu związków między szerokością geograficzną a rozkładem temperatury powietrza na Ziemi,
- b) wyjaśnia mechanizm cyrkulacji powietrza w strefie międzyzwrotnikowej i wyższych szerokościach geograficznych,
- c) podaje przyczyny występowania strefy podwyższonego i obniżonego ciśnienia na kuli ziemskiej,
- d) wyjaśnia przyczyny występowania dużych sum opadów atmosferycznych w strefie klimatów równikowych,
- e) omawia na przykładach dynamikę zmian zachodzących w atmosferze, wyjaśnia ich przyczyny oraz ukazuje ich skutki,
- f) wyjaśnia, na czym polega strefowość i astrefowość klimatów na Ziemi,
- g) wyjaśnia wpływ lokalnych czynników na klimat wybranych regionów.

Dział IV: Hydrosfera

1. Ocena dopuszczająca:

Uczeń:

- a) wyjaśnia znaczenie terminu hydrosfera,
- b) podaje charakterystyczne cechy hydrosfery,
- c) przedstawia podział wszechoceanu na mapie świata,
- d) wskazuje na mapie wybrane morza i zatoki oraz podaje ich nazwy,
- e) odczytuje z mapy zasolenie powierzchniowej warstwy wód oceanicznych,
- f) wymienia rodzaje prądów morskich,
- g) wyjaśnia znaczenie terminów: rzeka, dorzecze, system rzeczny, zlewisko,
- h) wymienia rodzaje rzek,

- i) wskazuje na mapie świata przykładowe rzeki główne, systemy rzeczne i zlewiska,
- j) wyjaśnia znaczenie terminów: lodowiec górski, lądolód, granica wiecznego śniegu.

2. Ocena dostateczna:

Uczeń:

- a) opisuje cechy fizykochemiczne wód morskich,
- b) wyjaśnia, czym są prądy morskie,
- c) przedstawia rozkład prądów morskich na świecie na podstawie mapy,
- d) opisuje na podstawie schematu system rzeczny wraz z dorzeczem,
- e) charakteryzuje na podstawie mapy sieć rzeczna na poszczególnych kontynentach,
- f) wyjaśnia różnicę między lodowcem górskim i lądolodem,
- g) wymienia części składowe lodowca górskiego,
- h) wskazuje na mapie świata obszary występowania lodowców górskich i lądolodów.

3. Ocena dobra:

Uczeń

- a) analizuje rodzaje i wielkość zasobów wodnych na Ziemi,
- b) podaje przyczyny zróżnicowania zasolenia wód morskich,
- c) omawia problem zanieczyszczenia wód morskich,
- d) uzasadnia zależność gęstości sieci rzecznej na Ziemi od warunków klimatycznych,
- e) przedstawia sposoby zasilania najdłuższych rzek Europy, Azji, Afryki i Ameryki Północnej i Ameryki Południowej,
- f) opisuje warunki powstawania lodowców,
- g) omawia wpływ zaniku pokrywy lodowej na życie zwierząt w Arktyce.

4. Ocena bardzo dobra:

Uczeń:

- a) opisuje rodzaj i wielkość zasobów we własnym regionie,
- b) objaśnia mechanizm powstawania i układ powierzchniowych prądów morskich,
- c) omawia na wybranym przykładzie ze świata znaczenie przyrodnicze i gospodarcze wielkich rzek,
- d) wyjaśnia przyczyny występowania granicy wiecznego śniegu na różnej wysokości,
- e) omawia etapy powstawania lodowca górskiego.

5. Ocena celująca:

Uczeń:

- a) wykazuje znaczenie wody dla funkcjonowania systemu przyrodniczego Ziemi,
- b) omawia wpływ prądów morskich na życie i gospodarkę człowieka,
- c) przedstawia podstawowy podział jezior ze względu na genezę misy jeziornej,
- d) omawia wpływ zanikania pokrywy lodowej w obszarach okołobiegunowych na gospodarkę, życie mieszkańców oraz ich tożsamość kulturową.

Dział V: Litosfera. Procesy wewnętrzne

1. Ocena dopuszczająca:

Uczeń:

- a) wyjaśnia znaczenie terminów: litosfera, skorupa ziemna,
- b) wymienia warstwy Ziemi,
- c) wymienia główne minerały budujące skorupę ziemską,
- d) wymienia podstawowe rodzaje skał występujących na Ziemi,
- e) wyjaśnia, czym są procesy endogeniczne i je klasyfikuje,
- f) wskazuje na mapie największe płyty litosfery i ich granice,
- g) wyjaśnia znaczenie terminów: plutonizm, wulkanizm, trzęsienia Ziemi,
- h) omawia budowę stożka wulkanicznego na podstawie schematu,
- i) podaje na podstawie źródeł informacji przykłady wybranych trzęsień ziemi występujących na

świeci

2. Ocena dostateczna:

Uczeń:

- a) podaje cechy budowy wnętrza Ziemi,
- b) wymienia powierzchnie nieciągłości we wnętrzu Ziemi,
- c) opisuje warunki powstawania różnych rodzajów skał,
- d) podaje przykłady skał o różnej genezie,
- e) omawia podstawowe założenia teorii tektoniki płyt litosfery,
- f) odróżnia ruchy górotwórcze od ruchów epejrogenicznych,
- g) wskazuje na mapie obszary występowania ruchów epejrogenicznych,
- h) wymienia produkty wulkaniczne,
- i) wyjaśnia różnicę między magmą i lawą,
- j) wskazuje na mapie obszary sejsmiczne i asejsmiczne.

3. Ocena dobra:

Uczeń

- a) opisuje właściwości fizyczne poszczególnych warstw Ziemi,
- b) wyjaśnia różnice między skorupą oceaniczną a skorupą kontynentalną,
- c) charakteryzuje wybrane skały o różnej genezie,
- d) rozpoznaje wybrane skały,
- e) omawia przyczyny przemieszczania się płyt litosfery,
- f) wskazuje na mapie świata przykłady gór powstałych w wyniku kolizji płyt litosfery,
- g) podaje przyczyny ruchów epejrogenicznych,
- h) charakteryzuje formy powstałe wskutek plutonizmu,
- i) opisuje rodzaje wulkanów ze względu na przebieg erupcji i rodzaj wydobywających się produktów wulkanicznych,
- j) wskazuje na mapie ważniejsze wulkany i określa ich położenie w stosunku do granic płyt litosfery,
- k) opisuje przyczyny i przebieg trzęsienia ziemi

4. Ocena bardzo dobra:

Uczeń:

- a) opisuje zmiany temperatury, ciśnienia i gęstości zachodzące we wnętrzu Ziemi wraz ze wzrostem głębokości,
- b) omawia zastosowanie skał w gospodarce,
- c) rozróżnia góry fałdowe, góry zrębowe i góry wulkaniczne,
- d) opisuje na podstawie schematu powstawanie gór w wyniku kolizji płyt litosfery,
- e) podaje przykłady świadczące o ruchach pionowych na lądach,
- f) wyjaśnia wpływ ruchu płyt litosfery na genezę procesów endogenicznych,
- g) wykazuje zależność między ruchami płyt litosfery a występowaniem wulkanów i trzęsień Ziemi.

5. Ocena celująca:

Uczeń:

- a) wyjaśnia związek budowy wnętrza Ziemi z ruchem płyt litosfery,
- b) podaje przykłady występowania i wykorzystania skał we własnym regionie,
- c) wskazuje różnice w procesach powstawania wybranych gór, na przykład Himalajów i Andów,
- d) wymienia przykłady wpływu zjawisk wulkanicznych na środowisko przyrodnicze i działalność człowieka

Dział VI: Litosfera. Procesy zewnętrzne

1. Ocena dopuszczająca:

Uczeń:

- a) klasyfikuje procesy egzogeniczne kształtujące powierzchnię Ziemi,
- b) wyjaśnia znaczenie terminów: wietrzenie, zwietrzelina,
- c) wyróżnia rodzaje wietrzenia,
- d) wyjaśnia znaczenie terminu kras,
- e) wymienia skały, które są rozpuszczane przez wodę,
- f) wymienia podstawowe formy krasowe,
- g) wymienia rodzaje erozji rzecznej,
- h) wymienia typy ujść rzecznych,
- i) wyjaśnia znaczenie terminów: lodowiec górski, lądolód,
- j) wymienia rodzaje moren,
- k) wyjaśnia znaczenie terminów: abrazja, klif, plaża, mierzeja,
- l) wymienia czynniki kształtujące wybrzeża morskie,
- m) podaje czynnik wpływający na siłę transportową wiatru,
- n) wymienia rodzaje wydm,
- o) wymienia rodzaje pustyń,
- p) podaje nazwy największych pustyń na Ziemi i wskazuje je na mapie.

2. Ocena dostateczna:

Uczeń:

- a) wymienia czynniki rzeźbotwórcze,
- b) podaje czynniki wpływające na intensywność wietrzenia na kuli ziemskiej,
- c) omawia warunki, w jakich zachodzą procesy krasowe,
- d) odróżnia formy krasu powierzchniowego i krasu podziemnego,
- e) rozróżnia erozję wgłębną, erozję wsteczną i erozję boczną,
- f) porównuje na podstawie infografiki cechy rzeki w biegu górnym, środkowym i dolnym,
- g) wskazuje na mapie największe delty i ujścia lejkowate,
- h) wymienia formy rzeźby terenu powstałe wskutek rzeźbotwórczej działalności lodowców,
- i) omawia proces powstawania różnych typów moren,
- j) rozróżnia na podstawie fotografii formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności lodowców górskich i lądolodów,
- k) wymienia przykłady niszczącej i budującej działalności morza,
- l) rozróżnia typy wybrzeży na podstawie map i fotografii,
- m) wymienia formy terenu powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności wiatru,
- n) wyjaśnia na podstawie ilustracji różnice między wydmą paraboliczną a barchanem.

3. Ocena dobra:

Uczeń

- a) charakteryzuje procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja),
- b) wyjaśnia, na czym polega wietrzenie fizyczne, wietrzenie chemiczne i wietrzenie biologiczne,
- c) przedstawia czynniki wpływające na przebieg zjawisk krasowych,
- d) wskazuje na mapie znane na świecie, w Europie i w Polsce obszary krasowe,
- e) wyjaśnia, na czym polega rzeźbotwórcza działalność rzek,
- f) rozpoznaje na rysunkach i fotografiach formy powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności rzek,
- g) charakteryzuje typy ujść rzecznych na podstawie schematu,
- h) dokonuje podziału form rzeźby polodowcowej na formy erozyjne i akumulacyjne,
- i) charakteryzuje formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności lodowców górskich i lądolodów,
- j) charakteryzuje formy rzeźby terenu powstałe wskutek rzeźbotwórczej działalności morza (klif, mierzeja) na podstawie schematu i zdjęć,
- k) omawia czynniki warunkujące procesy eoliczne,
- l) omawia warunki powstawania różnego rodzaju wydm.

4. Ocena bardzo dobra:

Uczeń:

- a) przedstawia różnice między wietrzeniem mrozowym a wietrzeniem termicznym,
- b) omawia genezę wybranych form krasowych powierzchniowych i podziemnych,
- c) opisuje przebieg oraz skutki erozji, transportu i akumulacji w różnych odcinkach biegu rzeki,
- d) analizuje na podstawie schematu etapy powstawania meandrów,
- e) opisuje niszczącą, transportową i akumulacyjną działalność lodowca górskiego i lądolodu,
- f) porównuje typy wybrzeży morskich, podaje ich podobieństwa i różnice,
- g) opisuje niszczącą, transportującą i budującą działalność wiatru,
- h) rozróżnia na podstawie zdjęć formy rzeźby erozyjnej i akumulacyjnej działalności wiatru.

5. Ocena celująca:

Uczeń:

- a) wyjaśnia przyczyny zróżnicowania intensywności procesów rzeźbotwórczych rzek, wiatru, lodowców i lądolodów, mórz oraz wietrzenia,
- b) porównuje skutki rzeźbotwórczej działalności rzek, wiatru, lodowców i lądolodów, mórz oraz wietrzenia.

Dział VII: Pedosfera i biosfera

1. Ocena dopuszczająca:

Uczeń:

- a) porządkuje etapy procesu glebotwórczego,
- b) wymienia czynniki glebotwórcze,
- c) rozróżnia gleby strefowe i niestrefowe,
- d) podaje nazwy stref roślinnych,
- e) wskazuje na mapie zasięg występowania głównych stref roślinnych,
- f) wymienia gatunki roślin charakterystyczne dla poszczególnych stref roślinnych,
- g) wymienia piętra roślinne na przykładzie Alp.

2. Ocena dostateczna:

Uczeń:

- a) charakteryzuje najważniejsze poziomy glebowe na podstawie schematu profilu glebowego,
- b) prezentuje na mapie rozmieszczenie głównych typów gleb strefowych i niestrefowych,
- c) podaje cechy głównych stref roślinnych na świecie,
- d) porównuje na podstawie schematu piętrowość w wybranych górach świata.

3. Ocena dobra:

Uczeń

- a) omawia cechy głównych typów gleb strefowych i niestrefowych,
- b) charakteryzuje główne typy gleb,
- c) opisuje rozmieszczenie i warunki występowania głównych stref roślinnych na świecie,
- d) charakteryzuje piętra roślinne na wybranych obszarach górskich,
- e) podaje wspólne cechy piętrowości na przykładzie wybranych gór świata

4. Ocena bardzo dobra:

Uczeń:

- a) charakteryzuje procesy i czynniki glebotwórcze, w tym zachodzące na obszarze, na którym jest zlokalizowana szkoła,
- b) opisuje czynniki wpływające na piętrowe zróżnicowanie roślinności na Ziemi.

5. Ocena celująca:

Uczeń:

- a) wskazuje zależność między klimatem a występowaniem typów gleb i formacji roślinnych w układzie strefowym,
- b) wykazuje zależność szaty roślinnej od wysokości nad poziomem morza.

Podręcznik: Oblicza geografii 2, zakres podstawowy

Dział I: Zmiany na mapie politycznej

1. Ocena dopuszczająca:

Uczeń:

- a) wyjaśnia znaczenie terminów: państwo, eksklawa, terytorium zależne,
- b) wymienia elementy państwa,
- c) wymienia wielkie państwa i minipaństwa
- d) określa różnice w powierzchni państw
- e) podaje powierzchnię Polski
- f) podaje aktualną liczbę państw świata
- g) wyjaśnia znaczenie terminów: kolonializm, dekolonizacja
- h) wyjaśnia znaczenie terminów: integracja, dezintegracja
- i) wymienia przyczyny procesów integracyjnych na świecie
- j) wymienia państwa w Europie powstałe po 1989 r.
- k) podaje przykłady organizacji międzynarodowych
- l) wymienia przyczyny konfliktów zbrojnych na świecie
- m) wyjaśnia różnice między terroryzmem a konfliktem zbrojnym
- n) wymienia wskaźniki rozwoju gospodarczego i społecznego państw

2. Ocena dostateczna:

Uczeń:

- a) podaje przykłady eksklaw i wskazuje je na mapie
- b) wskazuje na mapie wielkie państwa i minipaństwa
- c) określa pozycję Polski w Europie pod względem powierzchni
- d) wskazuje na mapie świata obszary kolonialne krajów europejskich z połowy XX w.
- e) wyjaśnia różnicę między integracją a dezintegracją państw
- f) podaje przykłady procesów integracji i dezintegracji w Europie po 1989 r.
- g) określa główne cele ONZ
- h) wskazuje na mapie świata miejsca konfliktów zbrojnych i ataków terrorystycznych w wybranych regionach w XXI w.
- i) podaje definicje wskaźników rozwoju krajów: PKB, HDI, MPI
- j) omawia na wybranych przykładach cechy krajów o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego

3. Ocena dobra:

Uczeń

- a) podaje przykłady terytoriów zależnych w XXI w. na świecie
- b) odczytuje na mapach aktualny podział polityczny
- c) wyjaśnia przyczyny zmian na mapie politycznej świata
- d) omawia na przykładach procesy integracji i dezintegracji w Europie po 1989 r.
- e) podaje przykłady organizacji międzyrządowych i pozarządowych
- f) podaje przykłady organizacji międzynarodowych, których członkiem jest Polska
- g) omawia przyczyny konfliktów zbrojnych na świecie
- h) charakteryzuje wybrane konflikty na świecie w latach 90. XX w. i na początku XXI w.
- i) omawia przyczyny dysproporcji w rozwoju społeczno - gospodarczym państw świata
- j) omawia składowe wskaźnika HDI na przykładzie Polski
- k) opisuje zróżnicowanie przestrzenne państw świata według wskaźników HDI

4. Ocena bardzo dobra:

Uczeń:

- a) podaje przykłady krajów nieuznawanych na arenie międzynarodowej
- b) wymienia skutki kolonializmu

- c) omawia wpływ kolonializmu
- d) na współczesny podział polityczny świata
- e) opisuje zmiany, które zaszły na mapie politycznej świata po II wojnie światowej
- f) analizuje przyczyny integracji politycznej, gospodarczej i militarnej na świecie na przykładzie Unii Europejskiej
- g) omawia skutki konfliktów zbrojnych i ataków terrorystycznych na świecie
- h) ocenia strukturę PKB Polski na tle innych krajów
- i) porównuje strukturę PKB państw znajdujących się na różnych poziomach rozwoju społeczno-gospodarczego

5. Ocena celująca:

Uczeń:

- a) przedstawia przyczyny i skutki dekolonizacji
- b) wykazuje związek między zasięgiem kolonii a językiem urzędowym w państwach Ameryki Południowej
- c) analizuje wpływ kolonizacji na dysproporcje w rozwoju państw
- d) omawia pozytywne i negatywne skutki integracji politycznej i gospodarczej na świecie
- e) przedstawia wpływ mediów na społeczny odbiór przyczyn i skutków konfliktów na świecie na wybranych przykładach
- f) omawia konsekwencje zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego krajów i regionów na świecie

Dział II: Ludność i urbanizacja

1. Ocena dopuszczająca:

Uczeń:

- a) podaje aktualną liczbę ludności świata i prognozy zmian
- b) porównuje kontynenty pod względem liczby ludności
- c) wymienia najludniejsze państwa na świecie
- d) wyjaśnia znaczenie terminów: przyrost naturalny, współczynnik urodzeń, współczynnik zgonów, współczynnik przyrostu naturalnego
- e) opisuje model przejścia demograficznego na podstawie wykresu
- f) wyjaśnia znaczenie terminów: eksplozja demograficzna, regres demograficzny
- g) wymienia typy demograficzne społeczeństw
- h) wymienia dominujące na świecie modele rodziny
- i) wyjaśnia znaczenie terminu współczynnik dzietności
- j) wyjaśnia znaczenie terminów: ekumena, subekumena, anekumena
- k) wymienia czynniki rozmieszczenia ludności w podziale na przyrodnicze, społeczno-gospodarcze i polityczne
- l) wymienia bariery osadnicze
- m) wyjaśnia znaczenie terminu wskaźnik gęstości zaludnienia
- n) wymienia najgęściej zaludnione kraje na świecie
- o) wyjaśnia znaczenie terminów: imigracja, emigracja, reemigracja, saldo migracji
- p) przedstawia podział migracji
- q) podaje główne kierunki współczesnych migracji ludności na świecie
- r) wymienia odmiany ludzkie – główne i mieszane
- s) wyjaśnia znaczenie terminów: naród, mniejszość narodowa, mniejszość etniczna
- t) wymienia mniejszości narodowe w Polsce
- u) wyjaśnia znaczenie terminu religia
- v) wymienia główne religie świata
- w) wymienia i wskazuje na mapie główne kręgi kulturowe na świecie
- x) wymienia rodzaje jednostek osadniczych
- y) wyjaśnia znaczenie terminów: miasto, wieś
- z) wymienia czynniki lokalizacji jednostek osadniczych i rozwoju sieci osadniczej
- aa) wyjaśnia znaczenie terminów: urbanizacja, wskaźnik urbanizacji

- bb) wymienia płaszczyzny urbanizacji
- cc) podaje fazy urbanizacji
- dd) podaje typy zespołów miejskich
- ee) podaje różnicę między wsią a obszarem wiejskim
- ff) wyjaśnia znaczenie terminów: wieś, obszar wiejski
- gg) wymienia kryteria podziału jednostek osadniczych
- hh) podaje na wybranych przykładach funkcje wsi

2. Ocena dostateczna:

Uczeń:

- a) przedstawia przyczyny zmian liczby ludności świata
- b) podaje różnice w przyroście naturalnym w krajach wysoko i słabo rozwiniętych pod względem społeczno-gospodarczym
- c) oblicza współczynniki urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego
- d) opisuje fazy rozwoju demograficznego
- e) podaje przykłady państw, w których występują eksplozja demograficzna i regres demograficzny
- f) porównuje piramidy wieku i płci w wybranych krajach wysoko i słabo rozwiniętych pod względem społeczno-gospodarczym
- g) wymienia przyczyny starzenia się społeczeństw
- h) podaje przykłady państw starzejących się
- i) wymienia modele rodziny i omawia ich występowanie na świecie
- j) podaje wybrane czynniki rozmieszczenia ludności na świecie
- k) opisuje ograniczenia w rozmieszczeniu ludności
- l) oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia dla wybranego obszaru
- m) wskazuje obszary słabo zaludnione i bezludne
- n) podaje główne przyczyny migracji na świecie
- o) wskazuje na mapie kraje emigracyjne i imigracyjne
- p) odróżnia uchodźstwo od migracji ekonomicznej
- q) charakteryzuje główne i mieszane odmiany ludzkie
- r) wymienia przykłady krajów jednolitych oraz zróżnicowanych pod względem narodowościowym
- s) opisuje zróżnicowanie narodowościowe i etniczne w Polsce
- t) charakteryzuje wielkie religie i wskazuje na mapie obszary ich występowania
- u) podaje cechy wybranych kręgów kulturowych ludności świata
- v) przedstawia strukturę wyznaniową w Polsce
- w) charakteryzuje osadnictwo wiejskie
- x) omawia czynniki kształtujące sieć miejską
- y) omawia płaszczyzny procesu urbanizacji
- z) przedstawia wskaźnik urbanizacji i jego zróżnicowanie w Polsce i na świecie
- aa) opisuje fazy urbanizacji
- bb) wymienia typy aglomeracji i podaje przykłady w Polsce i na świecie
- cc) wymienia czynniki wpływające na rozwój obszarów wiejskich

3. Ocena dobra:

Uczeń

- a) analizuje dynamikę zmian liczby ludności świata
- b) wyjaśnia przyczyny różnic między wartością przyrostu naturalnego w krajach wysoko i słabo rozwiniętych pod względem społeczno—gospodarczym
- c) opisuje przyczyny występowania eksplozji demograficznej i regresu demograficznego na świecie
- d) omawia zróżnicowanie struktury wieku na świecie
- e) wymienia czynniki kształtujące strukturę wieku
- f) omawia zróżnicowanie współczynnika dzietności
- g) analizuje wpływ wybranych czynników na rozmieszczenie ludności na świecie
- h) opisuje bariery osadnicze
- i) omawia cechy rozmieszczenia ludności na świecie

- j) analizuje zróżnicowanie gęstości zaludnienia na świecie
- k) omawia obszary zamieszkane i niezamieszkane na świecie
- l) omawia współczesne migracje zagraniczne
- m) analizuje saldo migracji zagranicznych na świecie
- n) wyjaśnia przyczyny dodatniego lub ujemnego salda migracji na świecie
- o) opisuje zróżnicowanie narodowościowe wybranych krajów
- p) omawia zróżnicowanie etniczne wybranych krajów
- q) omawia strukturę religijną w wybranych krajach
- r) przedstawia zróżnicowanie religijne w Polsce
- s) charakteryzuje kręgi kulturowe ludności świata i wskazuje je na mapie
- t) omawia zróżnicowanie typów wsi na przykładzie Europy
- u) opisuje zróżnicowanie sieci osadniczej na świecie
- v) wymienia przyczyny urbanizacji wybranych regionów świata
- w) charakteryzuje typy zespołów miejskich, podaje ich przykłady w Polsce i na świecie oraz wskazuje je na mapie
- x) charakteryzuje obszary wiejskie na świecie
- y) omawia zmiany funkcji współczesnych wsi

4. Ocena bardzo dobra:

Uczeń:

- a) wyjaśnia przyczyny zmian tempa wzrostu liczby ludności na świecie
- b) analizuje przestrzenne różnice w wielkości wskaźników urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego na świecie
- c) analizuje przyczyny kształtujące przyrost naturalny w poszczególnych fazach przejścia demograficznego
- d) analizuje i porównuje piramidy wieku i płci w wybranych krajach świata
- e) omawia przyczyny i skutki starzenia się ludności oraz jego zróżnicowanie na świecie
- f) określa społeczno-kulturowe uwarunkowania zróżnicowania modelu rodziny
- g) porównuje współczynnik dzietności w krajach wysoko i słabo rozwiniętych pod względem społeczno-gospodarczym
- h) przedstawia prawidłowości w rozmieszczeniu ludności świata
- i) opisuje problemy uchodźców w wybranych państwach
- j) przedstawia konsekwencje zróżnicowania narodowościowego i etnicznego ludności na wybranych przykładach
- k) przedstawia konsekwencje zróżnicowania religijnego i kulturowego ludności na świecie
- l) przedstawia gęstość zaludnienia obszarów miejskich na wybranych etapach urbanizacji
- m) wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania poziomu urbanizacji na świecie
- n) wymienia skutki urbanizacji wybranych regionów świata
- o) podaje przyczyny zacierania się granic między miastem a wsią
- p) wyjaśnia przyczyny depopulacji niektórych wsi w Polsce i w Europie

5. Ocena celująca:

Uczeń:

- a) przedstawia skutki zmian tempa wzrostu liczby ludności na świecie
- b) ocenia konsekwencje eksplozji demograficznej i regresu demograficznego w wybranych państwach
- c) analizuje i ocenia zróżnicowanie ludności świata pod względem dzietności w różnych regionach świata
- d) przedstawia społeczno-ekonomiczne i ekologiczne skutki nadmiernej koncentracji ludności
- e) omawia skutki ruchów migracyjnych dla społeczeństw i gospodarki wybranych państw świata
- f) podaje przykłady działań, które mogą ograniczyć negatywne przejawy zróżnicowania rasowego, narodowościowego i etnicznego ludności świata
- g) analizuje wpływ religii na życie człowieka i na gospodarkę
- h) omawia wkład kręgów kulturowych w dziedzictwo kulturowe ludzkości
- i) opisuje wpływ środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz rozwoju społeczno-gospodarczego

- na zróżnicowanie poziomu rozwoju sieci osadniczej na świecie
- j) analizuje przyczyny i skutki urbanizacji wybranych regionów świata
  - k) przedstawia zależność między udziałem ludności wiejskiej w ogólnej liczbie ludności a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju

Dział III: Sektory gospodarki. Globalizacja

1. Ocena dopuszczająca:

Uczeń:

- a) przedstawia podział gospodarki na sektory
- b) wymienia funkcje poszczególnych sektorów gospodarki
- c) wyjaśnia znaczenie terminów: globalizacja, indeks globalizacji
- d) wymienia płaszczyzny globalizacji

2. Ocena dostateczna:

Uczeń:

- a) omawia znaczenie poszczególnych sektorów gospodarki
- b) opisuje funkcje poszczególnych sektorów gospodarki
- c) wyjaśnia, czym jest struktura zatrudnienia
- d) wymienia kraje o najwyższym indeksie globalizacji na świecie

3. Ocena dobra:

Uczeń

- a) porównuje strukturę zatrudnienia w wybranych krajach w latach 90. XX w. i obecnie
- b) opisuje zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce po 1950 r.
- c) omawia przebieg procesów globalizacji na płaszczyźnie gospodarczej, społecznej i politycznej

4. Ocena bardzo dobra:

Uczeń:

- a) omawia zmiany w strukturze zatrudnienia ludności Polski na tle krajów o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego
- b) wykazuje zależność między wskaźnikiem indeksu globalizacji a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju
- c) analizuje skutki globalizacji na przykładzie Polski

5. Ocena celująca:

Uczeń:

- a) przedstawia przyczyny i prawidłowości zmiany roli sektorów gospodarki w rozwoju cywilizacyjnym w wybranych krajach świata i w Polsce
- b) przedstawia wpływ globalizacji na gospodarkę światową i życie człowieka